

MOKOMĖS GEOGRAFIJOS KITAIP. AKTYVIAM UGDYMIUI NAUDOJAMŲ METODŲ TAIKymo GEOGRAFIJOS PAMOKOJE ASPEKTAI

Laima Railienė

Šiaulių universitetas, Lietuva

Santrauka

Ugdymo(si) procesas geografijos pamokoje modeliuojamas, atsižvelgiant į konkretų ugdymo(si) turinį, turimus išteklius, mokinių amžių, galimybes. Labai svarbu geografijos pamokoje ugdyti ne tik geografinę mokinių kompetenciją, bet jie pamokoje turi įgyti ir bendrųjų kompetencijų: komunikavimo, iniciatyvumo, kūrybiškumo, mokėjimo mokytis ir kt. Dabartiniu metu informacinės komunikacinės technologijos (IKT) yra dažnai neatsiejamos nuo ugdymo(si) proceso bendrojo ugdymo mokyklose. Informacinės technologijos sudaro sąlygas atlikto darbo geografijos pamokoje sklaidai (Railienė, 2007, 2013).

Šiuolaikinėje pamokoje yra labai svarbu taip pritaikyti ugdymo(si) turinį, kad kiekvienas mokinys pagal savo poreikius, aktyviai veiktų, mokytųsi bendradarbiauti, siekdamas geografijos žinių.

Ugdymo(si) procese svarbiausias dėmesys turi būti kreipiamas į mokinį, jo asmenybės ugdymą(si). Pamokoje pats mokinys turi būti aktyvus ugdymo(si) proceso dalyvis, o ne pasyvus klausytojas (Kompetencijų ugdymas, 2012).

Pagrindiniai žodžiai: *geografijos dalyko ir bendrosios kompetencijos, pamokos struktūra, aktyvaus ugdymo metodai, eksperimentas, mokymo strategija, mokymosi pažanga.*

Įvadas

Mokykloje ugdymo(si) procese yra taikoma nemažai įvairių mokymo stilių ir metodų, leidžiančių siekti, kad mokiniai įgytų asmeninės pažangos mokymesi. Tačiau labai svarbu taikyti būtent tokią mokymo strategiją, kuri duotų pačius efektyviausius rezultatus.

Pastaruoju metu ugdymo(si) procese susiduriama su moksleivių nenoru mokytis. Dėl to labai nukenčia ne tik jų pažangumas, bet ir visas ugdymo(si) procesas. Svarbiausia to priežastis – nevienoda mokinių mokymosi motyvacija.

Neretai pastebima, kad mokantis geografijos dalyką, beje, kaip ir daugumą kitų dalykų mokykloje moksleivių asmeniniai pasiekimai ir mokymosi pažanga įvairiose amžiaus grupėse yra labai skirtinga, nes ir mokymosi motyvacija yra nevienoda. Tai skatina ieškoti ir taikyti įvairius mokymo(si) stilius, ugdymo(si) metodus. Planuojant geografijos pamoką, būtina kuo detaliau numatyti ugdomąjį tikslą, uždavinius, tinkamus mokymo(si) būdus, kurie efektyviausiai leistų organizuoti mokinių veiklą pamokoje, skatintų mokinius geriau išmolti geografijos, sudarytų sąlygas pasiekti didesnės asmeninės mokymosi pažangos.

Petty (2008) teigimu, nėra tobulos ir vienintelės mokymo strategijos, kuri stebuklingai gerintų ugdymo procesą. Jei ir būtų tokia, po kurio laiko ji taptų nuobodū ir norėtųsi ką nors keisti. Juk mokymui yra būdinga kaita, ieškant efektyvumo. Nekeisti negalima, nes keičiasi socialinė ir visuomeninė aplinka, todėl svarbiausia mokymo strategijos parinkime – jos efektyvumas. Tai tokia strategija, kuri duoda daugiausia naudos. Atsižvelgiant į mokinio motyvaciją mokytis, pagal tikėjimosi – vertybės teoriją, mokinio motyvaciją lemia tai,

kiek mokinys tikisi sėkmės mokydamosis ir kiek jis vertina mokymąsi (Petty, 2008).

Dažnai moksleivių žemą geografijos mokymosi motyvaciją lemia vis gilėjančios žinių spragos, sunkiau suprantama mokymo ir mokymosi medžiaga, nesugebėjimas ir nespėjimas jos įsiminti. Tai lemia ne tik žemą mokymosi motyvacijos lygį, bet ir neigiamą požiūrį į mokymąsi. Nemažai tam įtakos turi ir paties moksleivio charakterio bruožai: vengimas parodyti savo nežinojimą arba mokomosios medžiagos nesupratimą. Atkreipiant dėmesį į pastaruoju metu vis žemėjantį mokinių mokymosi motyvacijos lygį labai svarbu geografijos dalyko mokymosi motyvacijos skatinimui panaudoti įvairius mokymosi stilius, metodus ir formas.

Straipsnio tikslas – atskleisti aktyviam mokinių ugdymui naudojamų metodų geografijos pamokoje galimybes, skatinančių aktyvią mokinių veiklą, kai yra ugdomos geografijos dalyko ir bendrosios kompetencijos, mokiniai mokomi bendradarbiauti.

Aktyviam mokinių ugdymui taikomi metodai geografijos pamokoje

Suplanuoti geografijos pamoką, numatyti visas pagrindines pamokos dalis, kuriose būtų: pamokos pradžioje – mokinių aktyvinimas darbui, jų motyvavimas aktyviai veiklai, aktyvi mokinių veikla, siekiant įgyti žinių, įgytų žinių patikrinimas, refleksija yra gana sudėtinga. Taip pat svarbu numatyti pagrindinius mokymo ir mokymosi resursus, kurie padėtų kuo efektyviau įsiminti naujas žinias. Visada lieka svarbus ir mokinio pasirengimas, kaip jis pasirengęs priimti teikiamą informaciją. Nevienodos mokinių protinės galios, motyvacijos stoka įpareigoja mokytoją kaskart koreguoti ugdymo(si) procesą geografijos pamokoje (Railienė, 2009).

Geografijoje yra tiek daug sąvokų, reiškinių, procesų, taisyklių ir dėsningumų, jog noras, kad mokiniai visa tai įsimintų per tradicines ar net IT pagalba organizuojamas pamokas yra nerealus. Kur kas daugiau naudos galima gauti įdarbinant mokinių vaizduotę ir pojūčius. Iš pojūčių ir patyrimo formuojasi sąvokos ir supratimas to, ko mokiniai mokosi.

Mokiniai iš prigimties linkę veikti, todėl jiems būtina medžiaga šiam polinkiui ugdyti. Tai įmanoma, kai ugdymas grindžiamas praktiniais užsiėmimais. Aktyvus, netradicinis ugdymas geografijos pamokoje yra mokinių svajonė. Iš to formuojasi motyvuotas požiūris į mokymąsi, pagarba mokytojui ir mokyklai.

Praktiniai darbai, tyrimai, bet kokio pobūdžio eksperimentavimas, mokant geografijos, suteikia galimybių daugelį Žemėje vykstančių procesų padaryti matomus ir suprantamus. Tokia veikla kelia teigiamą mokymosi įtampą, žadina susidomėjimą (Šalna, 2013).

Mokymo programos sudaro galimybę taikyti naujoviškus metodus, skatinančius mokinių savarankiškumą, loginį mąstymą, aktyvų dalyvavimą ugdymo procese. Mokymo(si) metodai yra ne mažiau reikšmingas pedagoginio darbo veiksnys nei pats ugdymo turinys. Mokytojas savo nuožiūra ir pagal gebėjimus renkasi metodus, padedančius geriausiai pasiekti ugdymo tikslus bei uždavinius.

Pamokos metu būtina ne tik mokyti, bet ir išmokyti, siekti, kad mokinys atrastų naują, nežinomą, klustų ir taisytų savo klaidas. Ne visi metodai yra vienodai vertingi. Koks yra geriausias, galima pasakyti tik įvertinus mokinių savybes (amžių, motyvaciją, ankstesnę mokymąsi ir rezultatus). Atskiri metodai geriau padeda išmokyti skirtingus mokinius. Kiekvienas mokymo metodas praktikoje pritaikomas įvairiai, net kai mokymo turinys yra maždaug toks pat (Šalna, 2009).

Informacinių komunikacinių technologijų (IKT) naudojimas geografijos pamokose teikia galimybes geografijos pamoką pajvairinti, suteikti papildomos informacijos, tuo pačiu gilinti mokinių naudojimąsi IKT įgūdžius. Informaciniam pasauliui vis jaunesniame amžiuje kaskart labiau skverbiantis į vaikų gyvenimą, yra pastebimas nemažas mokinių mokymosi motyvacijos kritimas. Mokiniai daugiau laiko praleidžia prie kompiuterio, nei paima vadovėlį į rankas. Todėl labai aktualu išnaudoti visas galimas informacines komunikacines technologijas geografijos dalyko pamokose, siekiant ugdyti mokinių dalykines ir bendrąsias kompetencijas (Bendrosios programos, 2008, Kompetencijų ugdymas, 2012).

Šiame straipsnyje pristatoma geografijos pamoka 7 klasėje. Visos pamokos struktūra pateikiama lentelėje (pav. 1).

Tema: Litosferos plokščių judėjimas. Litosferos plokščių pakraščių tipų apibūdinimas.

Laukiami rezultatai: remdamiesi turimomis žiniomis, pateikta informacija, gamtiniu žemėlapiu, naudodami IKT, dirbdami grupėje: nurodys priežastis dėl ko juda litosferos plokštės, pateiks litosferos plokščių pakraščių pavyzdžius ir juos apibūdins, sukonstruos Žemės plokščių judėjimo modelį.

1 lentelė. Pamokos planas

Pamokos struktūrinės dalys	Mokytojo veikla	Mokinių veikla
I. Moksleivių nuteikimas darbui. Pamokos temos ir uždavinių skelbimas. Jų aptarimas su mokiniais.	Motyvacija. Kodinė temos pavadinimo užduotis. Pamokos tema: Litosferos plokščių judėjimas. Litosferos plokščių pakraščių tipų apibūdinimas. Uždaviniai: remdamiesi turimomis žiniomis, pateikta informacija, gamtiniu žemėlapiu, naudodami IKT, dirbdami grupėje: nurodys priežastis dėl ko juda litosferos plokštės, pateiks litosferos plokščių pakraščių pavyzdžius ir juos apibūdins, sukonstruos Žemės plokščių judėjimo modelį. Vertinimas: vertinimas pamokoje neformalus.	Mokiniai sprendžia šifruotą užduotį. Mokiniai kartu su mokytoja aptaria pamokos temą ir uždavinius.

2. Naujos medžiagos ir praktinio darbo aiškinimas.	1. Teikiamos užduotys grupėms. (Darbas diferencijuojamas). Mokiniam pateikiami atraminiai klausimai arba užduoties pavadinimo orientyrai. 1 gr. – ieško informacijos internete apie litosferos plokščių judėjimą, 2gr. – analizuoja tektoninį žemėlapi, 3gr. – naudodamiesi vadovėliu, renka svarbiausius susijusius su analizuojama tema teiginius, 4gr. – sudaro įdomiuosius klausimus kitoms mokinių grupėms, 5gr. – iš popieriaus trafaretų konstruoja Žemės plokščių judėjimo modelį. 6gr. – apibūdina svarbiausias temos sąvokas ir teiginius. (darbui nurodomas laikas).	Mokiniai grupėse atlieka užduotis. (Grupės vertina vienos kitų darbą pagal nurodytus kriterijus).
Įtvirtinimas. Praktinis darbas.	Mokytoja parodo skaidres, papildydama mokinių įgytą informaciją. Diktuojamas testas.	Mokiniai atlieka užduotį. Pasitikrina rezultatus.
Apibendrinimas, refleksija.	Paprašo grupes įsivertinti savo darbą. Paaiškinti, kodėl taip įsivertino (voratinklis). Mokytoja vertina grupių darbą. Refleksijai – minčių lietus. Papildomos užduotys, jei liks laiko.	Įsivertina pamokoje atliktą darbą. Mokiniai įsivertina savo indėlį į grupės darbą.

Apibendrinimas

Mokant geografijos labai svarbu darnus mokytojo ir mokinio bendradarbiavimas. Pamokos efektyvumas, mokinių pasiekta mokymosi pažanga geografijos pamokoje labai priklauso nuo tinkamai parinktų mokymo(si) metodų. Didelę reikšmę teigiamiems rezultatams turi aktyviam mokinių ugdymui taikomų metodų naudojimas mokant geografijos. Taikant šiuos ugdymo(si) metodus labai svarbu atkreipti dėmesį: į pamokos

temą, keliamus uždavinius, turimus mokymo išteklius, mokinių pasirengimo mokytis lygį, turimą motyvaciją.

Naudojant informacines komunikacines technologijas geografijos pamokoje, pasiekiami teigiami rezultatai ne tik mokiniams įgyjant geografijos žinių, bet ir ugdant jų bendrąsias kompetencijas.

Labai svarbu tinkamai įvertinti mokinių žinias ir mokėjimus geografijos pamokoje. Tam naudoti kuo įvairesnes žinių ir įgūdžių vertinimo formas ir metodus, net panaudoti žaidybinius elementus.

Literatūra

- Kompetencijų ugdymas (2012). *Metodinė knyga mokytojams*. Vilnius.
- Petty, G. (2008). *Įrodymais pagrįstas mokymas*. Vilnius.
- Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos (2008). Vilnius.
- Railienė, L. (2007). Ugdymo proceso modeliavimas geografijos pamokoje [The modelling of teaching process in a geography lesson]. *Gamtamokslinis ugdymas/Natural Science Education*, 2 (19), 35–39.
- Railienė, L. (2009). Mokinių savarankiškas darbas pamokoje: kai kurie taikymo aspektai [Student's independent work in a geography lesson: Some useful aspects]. *Gamtamokslinis ugdymas/Natural Science Education*, 3 (26), 44–48.
- Railienė, L. (2009). Geografijos sąvokų ir terminų mokymo septintoje klasėje ypatumai [The peculiarities of geographical concepts and terms teaching in the seventh grade]. *Gamtamokslinis ugdymas/Natural Science Education*, 2 (25), 46–50.
- Railienė, L. (2013). Projekto metodas geografijos pamokoje: „Klimato įtaka žmonių gyvenimo būdui“. Kai kurie taikymo aspektai [Project method in geography lesson: „Climate's influence on people's way of life“. Some usage aspects]. *Gamtamokslinis ugdymas bendrojo ugdymo mokykloje – 2013 / Natural Science Education at a General School – 2013, XIX*, 77–82.
- Šalna, R. (2013). *Geografijos pamoka kitaip*. Vilnius.
- Šalna, R. (2009). *Netradiciniai (o gal tradiciniai?) pamokos metodai*. Žiūrėta 2016 m. birželio 19 d. Prieiga per internetą: <<http://geografija.lt/2009/11/netradiciniai-pamokos-metodai>>.

Summary

WE ARE LEARNING GEOGRAPHY IN A DIFFERENT WAY. THE ASPECTS OF APPLICATION ACTIVE TEACHING (LEARNING) APPROACHES' IN GEOGRAPHY LESSON

Laima Railienė

Siauliai University, Lithuania

In geography lesson, educational process is modeled depending on the particular educational (learning) content, available resources, students' age and ability. Thus, in geography lesson subject knowledge and general competencies are educated as well. In today's lesson, in order to gain geography knowledge, it is very important to adapt the educational (learning) content to each student, according to students' needs to be active and learn to cooperate seeking for geography knowledge.

Nowadays, information and communicative technologies (ICT) are often an integral part of the teaching (learning) process.

The article reveals opportunities of active development (learning) methods usage in geography lesson promoting active students' activities.

Key words: geography subject and general competences; lesson structure; active educational (learning) methods; experiment; teaching strategy; learning progress.

Received 15 May 2016; Accepted 20 June 2016

Laima Railienė

PhD, Senior Researcher, University of Šiauliai, 25 P. Višinskio Street, Šiauliai, Lithuania.

E-mail: rytaslaima@gmail.com

Website: <http://www.gutc.su.lt>